

УДК 338.48 (477)
DOI: 10.60022/2(4)-9S

Карпенко Ніна Миколаївна

доцент, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу
Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

Karpenko Nina

Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel Business
Poltava University of Economics and Trade, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1751-7033

Шуканов Павло Васильович

доктор географічних наук, доцент
професор кафедри туристичного та готельного бізнесу
Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

Shukanov Pavlo

Doctor of Science in Geography, Associate Professor
Professor of the Department of Tourism and Hotel Business
Poltava University of Economics and Trade, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7973-3973

Логвин Михайло Михайлович

кандидат географічних наук, доцент
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу
Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

Logvyn Mykhailo

Candidate of Science in Geography, Associate Professor
Poltava University of Economics and Trade, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8378-3669

Єгорова Олена Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Yehorova Olena

Candidate of Economic Sciences, PhD in Economics
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance Stock Market
Poltava State Agrarian University, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-6868-2103

Шуканова Анжела Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри географії, методики її навчання та туризму
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Україна

Shukanova Anzhela

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Geography, Methods of Teaching and Tourism
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9520-713X

РЕАЛІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

***Анотація.** У статті проаналізовано чинники, що впливають на формування та реалізацію туристичного потенціалу Полтавської області в умовах повномасштабної війни в Україні, а також окреслено основні напрями його використання у післявоєнній перспективі. Констатовано, що головними проблемами, що впливають на розвиток регіональної туристичної галузі в умовах війни є безпекові ризики, скорочення внутрішнього попиту, занепад інфраструктури, скорочення державної інвестиційної підтримки галузі. Визначено стратегічні орієнтири відновлення та розвитку туристичного потенціалу Полтавщини у повоєнний період, зокрема це: розбудова інфраструктури*

на засадах інклюзивності та європейських стандартів обслуговування; розвиток внутрішнього, реабілітаційного, сільського, екологічного та культурно-пізнавального туризму; туристичний ребрединг регіону; цифровізація туристичних продуктів тощо.

Ключові слова: туристичний потенціал, туризм, туристична інфраструктура, Полтавська область, війна, повоєнне відновлення, культурно-історична спадщина, розвиток туризму.

REALIZATION OF TOURIST POTENTIAL IN THE CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION: REGIONAL ASPECT

Abstract. *The article analyzes the factors influencing the formation of the tourism potential of the Poltava region in the conditions of a full-scaled war in Ukraine, and also described the main directions of its using in the post-war perspective. It is stated that the main problems affecting the development of the regional tourism industry in wartime are security risks, reduced domestic demand, infrastructure decline, and reduced state investment support for the industry. It is noted that despite the challenges caused by the war, the region's tourism industry has shown a high level of adaptability. In the beginning of the war, it became an important humanitarian hub, where thousands of displaced people from Kharkiv, Sumy, Zaporizhia, and Donetsk regions found shelter. In the first years of the war, many tourist enterprises in the region were involved in volunteer work (transportation and resettlement of displaced persons, delivery of humanitarian aid), as well as the implementation of cultural and volunteer initiatives (sightseeing and thematic excursions, weekend excursion tours, animation events for children, etc.). In 2022–2024, domestic tourism became the dominant direction of activity of the region's tourism enterprises. Citizens who temporarily moved to the Poltava region from the affected regions were actively interested in excursions, local museums, crafts and festivals. Cultural institutions (museums, local history centers, workshops) organized exhibitions, educational events and master classes adapted to security conditions. Strategic guidelines for the restoration and development of the tourism potential of the Poltava region in the post-war period have been identified, including: infrastructure development based on inclusiveness and European service standards; development of domestic, rehabilitation, rural, ecological, and cultural-educational tourism; tourism rebranding of the region; digitalization of tourism products, etc.*

Keywords: *tourist potential, tourism, tourist infrastructure, Poltava region, war, post-war reconstruction, cultural and historical heritage, tourism development.*

Постановка проблеми. Туризм поступово перетворюється на один із ключових чинників соціально-економічного розвитку регіонів, сприяючи не лише збереженню їх природних унікальних систем та культурно-історичної спадщини, а й створенню нових робочих місць, розвитку малого та середнього бізнесу, а також формуванню позитивного іміджу територій. За останні десять років на вітчизняну туристичну галузь впливало чимало деструктивних чинників, як зовнішніх, так і внутрішніх. Зокрема це: анексія у 2014 році російською федерацією Криму та її збройне вторгнення у східні регіони України, у наслідок чого наша країна втратила найрозвиненішу курортну базу та один з найпотужніших рекреаційно-туристичних комплексів; covid-пандемія з усіма її наслідками – тимчасовим закриттям кордонів, зупинкою міжнародного авіасполучення, жорсткими карантинними заходами, що практично зупинили туристичні процеси у світі; інфляція та «збіднення» більшої частини громадян, що негативно вплинуло на їх платоспроможність та структуру туристичного попиту. Проте, після послаблення карантинних заходів і до 2022 року вітчизняний туризм демонстрував поступове зростання, зокрема в сегменті внутрішнього туризму, для якого вищеназвані виклики стали своєрідним поштовхом до розвитку. Повномасштабна війна, розпочата Росією 24 лютого 2022 року, стала ще одним потужним деструктивним чинником для вітчизняного туристичного сектору. Зруйновані об'єкти інфраструктури, загроза безпеці, гуманітарна криза – все це призвело до значних збитків та суттєвого зменшення туристичних потоків. Водночас війна стала чинником переосмислення ролі туризму в економіці та розвитку регіонів. Туризм став одним із інструментів «психологічного розвантаження» ВПО, виникли нові його види – солідарний, волонтерський туризм, а санаторно-курортні заклади стали важливими центрами фізичної та психологічної реабілітації військових та постраждалих від бойових дій. У повоєнний період ця галузь може стати важливим фактором соціально-економічного відновлення територій та формування позитивного міжнародного іміджу України. Саме тому питання

вивчення туристичного потенціалу регіонів та можливостей його розвитку в умовах війни й повоєнної перспективи набувають великої практичної значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що дослідження туристичного потенціалу є одним із ключових напрямів сучасних туризмологічних досліджень. Останніми роками був напрацьований чималий теоретико-методологічний та науково-прикладний доробок з питань структури, оцінювання, практичного використання та розвитку туристичного потенціалу окремих регіонів України, що може слугувати, чи вже слугує певною науковою базою (інструментарієм) в реалізації регіональної політики.

Дослідженню туристичного потенціалу регіонів України присвячені праці О. Бейдика [1], І. Смирнова, О. Любіцевої [2], Т. Ткаченко [3], В. Герасименка [4], А. Мельник [5], Ю. Юхновської [6], та багатьох інших вітчизняних науковців. Останніми роками акцент таких досліджень змістився в площину реалій війни та післявоєнної перспективи [7; 8; 9; 10 та ін.].

Незважаючи на різноманіття трактувань поняття «туристичний потенціал» та методичних підходів до його оцінювання, що очевидно зумовлено мультидисциплінарним характером туризму як явища та об'єкта дослідження, простежується однотайність розуміння дослідниками необхідності розробки регіонально адаптованих інструментів залучення туристичного потенціалу в господарський обіг, що набуває особливої актуальності в умовах післявоєнного відновлення регіональних соціально-економічних систем та забезпечення їх сталого розвитку.

Мета статті. Метою є дослідження чинників формування та напрямків реалізації туристичного потенціалу Полтавської області в умовах війни та повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. Туристичний потенціал території є багатовимірним природно-соціально-економічним явищем, що охоплює природні ресурси, культурно-історичну спадщину, інфраструктурне забезпечення, транспортну доступність, рівень розвитку сфери послуг, кадровий потенціал, безпекову ситуацію тощо. Безумовно його ядром є природні та історико-культурні туристичні ресурси, проте їх наявність є лише передумовою появи рекреаційної діяльності та туристичних процесів, а ефективний розвиток туристичної галузі можливий лише за умови наявності досконалої загальної та спеціальної інфраструктури, транспортної доступності, кваліфікованих фахівців, хорошої безпекової ситуації та зацікавленості місцевої влади, бізнесу, населення у розвитку туризму. Тож туристичний потенціал територіальної соціально-економічної системи є відображенням синергетичної спроможності її компонентів забезпечити певний рекреаційно-туристичний ефект.

До початку повномасштабної війни Полтавська область займала вагомe місце на вітчизняному туристичному ринку завдяки багатогранному та поліфункціональному туристичному потенціалу, що забезпечував розвиток різних видів туризму – від культурно-пізнавального й релігійного до оздоровчого, екологічного та етнографічного і сприяв формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту як на національному, так і на міжнародному рівнях. Варто також зазначити, що у довоєнний час в області успішно реалізовувався кластерний підхід до використання туристичного потенціалу. В регіоні вже сформувалися та функціонують чотири туристичних кластери:

- Полтавський культурно-історичний кластер – охоплює м. Полтаву та її околиці. Основу формують пам'ятки Полтавської битви, музейні комплекси, садиби видатних діячів культури (Іван Котляревський, Панас Мирний), театральні установи та туристична інфраструктура. Розвиток цього кластеру сприяє збереженню національної ідентичності та формуванню іміджу міста як культурного центру;

- Гоголівський кластер – його ядром є музей-садиба Миколи Гоголя в с. Гоголеве. Він також включає об'єкти, що пов'язані з ним тематичною маршрутизацією. Тут активно розвивається культурно-пізнавальний та літературний туризм, проводяться фестивалі та театралізовані екскурсії. Перспективним є створення літературно-туристичного парку;

- етнографічно-ремісничий кластер «Опішня – Решетилівка». Ядром є центри гончарства, вишивки та ткацтва – Опішня та Решетилівка, що утворюють унікальний осередок етнографічного туризму. Цей кластер активно підтримується державними і грантовими програмами, має фестивальний потенціал і перспективи інтернаціоналізації;

- оздоровчо-рекреаційний кластер «Миргород» – заснований на базі курорту Миргород з його природними ресурсами – мінеральними водами, лікувальними грязями, сприятливими кліматичними умовами та розвиненою курортною інфраструктурою. Кластер орієнтований на лікувально-оздоровчий, медичний та екологічний туризм, має розвинену загальну й туристичну інфраструктуру та транзитну доступність.

У довоєнний період особливого розвитку в області набули етнографічний та гастрономічний туризм. Традиційні ярмарки, народні свята, фестивалі національної кухні, майстер-класи з гончарства, ткацтва, вишивання, кулінарії, зокрема в Опішному та Решетилівці, сприяли збереженню та популяризації народних ремесел і традицій Полтавщини. Страви регіональної кухні, зокрема галушки, борщ, печеня, стали невід’ємною складовою гастрономічного бренду області. До війни у регіоні почав набувати популярності й промисловий туризм. Туристичний маршрут «Промислова Полтавщина» включає відвідування музею ВАТ «Полтавський ГЗК», міста Горішні Плавні, кар’єрів Полтавського ГЗК та місцевої фабрики текстилю [11, с. 24].

Доцільно також зазначити, що у довоєнний період відзначалася відносно висока внутрішня туристична активність мешканців досліджуваного регіону (рис 1).

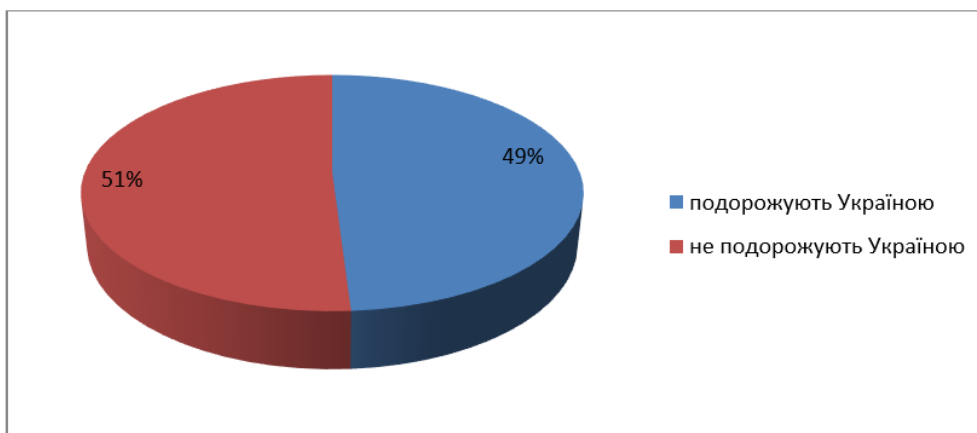


Рис. 1. Залученість мешканців Полтавської області до внутрішнього туризму у 2021 р.

Джерело: сформовано авторами за даними [12]

За результатами дослідження ДАРТ, за показником залученості мешканців регіону до внутрішнього туризму у 2021 році Полтавська область посідала четверте місце після Київської, Чернівецької та Львівської областей [12]. Основними мотивами подорожей Україною у довоєнний час були: відпустка, дозволля, відвідування рідних та друзів, ділові візити та оздоровлення (рис. 2).

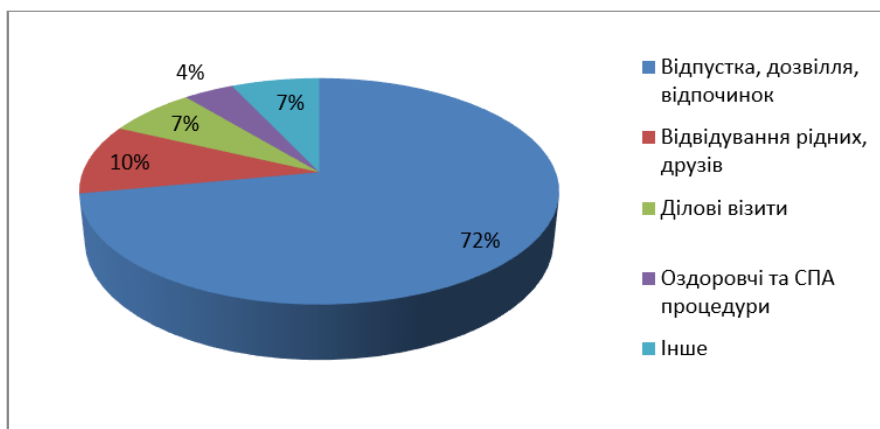


Рис. 2. Основні мотиви внутрішнього туризму у 2021 році

Джерело: сформовано авторами за даними [12]

Повномасштабне вторгнення РФ у 2022 р. негативно вплинуло на туристичну галузь області, проте завдяки своєму географічному положенню та героїчній боротьбі ВСУ із загарбниками, територія регіону не зазнала прямих бойових дій та вважається відносно безпечною.

На початку війни вона стала важливим гуманітарним хабом, де знайшли притулок тисячі переселенців з Харківської, Сумської, Запорізької та Донецької областей. За окремими оцінками у грудні 2022 року в Полтавській області проживали 222 тисячі зареєстрованих ВПО, а у вересні 2024 року – 184 тис. осіб [13]. Доцільно також зазначити, що чимало туристичних підприємств області в перші роки війни долучилися до волонтерської роботи (перевезення та розселення переселенців,

доставка гуманітарної допомоги), а також реалізації культурно-волонтерських ініціатив (оглядові та тематичні екскурсії, екскурсійні тури вихідного дня, анімаційні заходи для дітей тощо).

Загалом серед основних викликів, зумовлених війною, які постали перед туристичною галуззю регіону, варто виокремити наступні:

- різке скорочення кількості туристів, що зумовлене обмеженнями на пересування, загрозами безпеці, а також зменшенням купівельної спроможності населення;
- тимчасове закриття значної частини туристичних об'єктів, передусім культурного та розважального профілю, що спричинило перерву в наданні послуг і втрату контактів із цільовою аудиторією;
- падіння доходів у сфері готельно-ресторанного бізнесу, який зазнав суттєвих збитків через зменшення потоку клієнтів, зростання цін на сировинні ресурси та логістичні труднощі;
- зниження рівня державного та приватного інвестування у розвиток туризму, внаслідок пріоритетного спрямування бюджетних і інвестиційних ресурсів на оборонні, гуманітарні та критичні інфраструктурні потреби.

Незважаючи на це, з 2023 року туристична галузь області демонструє певне зростання, про що свідчать дані податкових надходжень. Так, у 2023 році від туризму регіон отримав 45,4 млн. грн., що на третину більше ніж у 2022 році, та перевершило показник 2021 року. А у 2024 року податкові надходження від туризму в області зросли до 65,1 млн. грн., що на 43,4% вище показника попереднього року [14]. За обсягом надходжень від туризму (2,3% від загальної суми сплачених податків вітчизняним туристичним бізнесом) у 2024 році регіон займав 8 позицію в країні (Таблиця 1).

Таким чином, суми податкових надходжень від туристичної галузі за 2023-2024 роки свідчать про те, що переважна більшість суб'єктів туристичної діяльності у Полтавській області, як і в інших відносно безпечних регіонах, значною мірою адаптувалася до реалій воєнного стану.

У 2022-2024 рр. внутрішній туризм став домінуючим напрямом діяльності туристичних підприємств області. Громадяни, що тимчасово перемістилися до Полтавщини з постраждалих регіонів, активно цікавилися екскурсіями, місцевими музеями, ремеслами та фестивалями.

Таблиця 1

Податки від туризму за регіонами (млн. грн)

Область	Роки				Відхилення 2024 р.		Рейтинг у 2024 р.
	2021	2022	2023	2024	+/- відносно 2023 р.	+/- відносно 2021 р.	
Вінницька	27,4	23,9	29,9	41,3	38,1	50,7	10
Волинська	13,3	11,8	15,9	24,3	5,8	82,7	19
Дніпропетровська	98,4	69,5	98,1	128,8	31,3	30,7	7
Донецька	59,6	18,8	8,8	14,5	64,8	-75,7	23
Житомирська	14,1	9,0	14,5	20,8	43,4	47,5	21
Закарпатська	59,5	72,4	94,2	130,4	38,4	119,2	6
Запорізька	98,6	26,2	15,2	25,8	69,7	-73,8	17
Івано-Франківська	132,0	159,7	138,8	248,5	79,0	88,3	4
Київська	125,4	163,9	239,0	284,1	18,9	126,6	3
Кіровоградська	15,2	10,9	15,8	22,4	41,8	47,4	20
Луганська	9,2	1,9	0,5	0,2	-60,0	-97,8	25
Львівська	215,4	273,8	345,5	440,0	27,4	104,3	2
Миколаївська	45,9	14,3	21,7	25,6	18,0	-44,2	18
Одеська	210,8	87,6	98,8	160,5	62,4	-23,9	5
Полтавська	43,5	34,6	45,4	65,1	43,4	49,7	8
Рівненська	16,2	14,1	20,1	31,5	56,7	94,4	14
Сумська	11,4	7,3	9,8	14,1	43,9	23,7	24
Тернопільська	17,3	15,1	19,6	27,5	40,3	59,0	16
Харківська	104,8	38,9	49,6	47,7	-3,8	-54,5	9
Херсонська	58,7	10,4	17,7	30,0	76,5	-94,9	15
Хмельницька	21,4	22,6	31,2	41,2	32,1	92,5	11
Черкаська	23,0	17,4	20,7	34,2	65,2	48,7	13
Чернівецька	18,2	20,7	28,8	39,1	35,8	114,8	12

Продовження таблиці 1

Чернігівська	18,6	11,3	10,8	16,2	50,0	-12,9	22
м. Київ	773,9	415,2	499,3	982,0	96,7	26,9	1

Джерело: складено авторами на основі [14]

Заклади культури (музеї, краєзнавчі центри, майстерні) організовували виставки, освітні заходи та майстер-класи, адаптовані до умов безпеки. Окремі проєкти реалізовувались у співпраці з громадськими організаціями та міжнародними фондами.

Державне агентство розвитку туризму України у 2024 році оновило перелік «Туристичних магнітів України». До цього списку увійшли 204 визначних туристичних локації з усіх 25 регіонів України, в тому числі Криму. У цьому списку й шість найбільш привабливих об'єктів Полтавської області, зокрема це: Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського; курортне місто Миргород; історико-культурний заповідник «Більськ»; національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному; національний музей-заповідник М. В. Гоголя; м. Решетилівка [15].

З початком війни значно активізувалося створення цифрових рекреаційно-туристичних продуктів – екскурсій, віртуальних турів та онлайн-платформ. Зокрема, музеї Полтави, Миргорода, Решетилівки виклали в онлайн-форматі частину експозицій, інтерактивні карти маршрутів та відео екскурсії.

Таким чином, основними тенденціями розвитку туризму в Полтавській області під час війни стали: переорієнтація з міжнародного на внутрішній туризм, посилення культурно-волонтерських ініціатив, цифровізація рекреаційно-туристичних продуктів та поява нових форм співпраці між закладами культури, громадами та туристичним бізнесом.

Попри складну ситуацію, війна стала каталізатором переосмислення місця туризму в регіональному розвитку. За сучасних умов можна очікувати, що в післявоєнний період Полтавська область стане одним із центрів культурно-пізнавального туризму у всій його багатогранності, завдяки збереженій інфраструктурі, різноманіттю історичних та природних ресурсів, готовності громад до залучення туристів і підтримки креативних ініціатив, потенціалу міжнародного партнерства для відновлення й розвитку туристичної інфраструктури. Окрім того, можливим є розвиток воєнно-історичного туризму, зокрема екскурсійних програм та турів, присвячених темі героїзму, національному спротиву, пам'яті про війну, а також меморіальних маршрутів.

Основними стратегічними орієнтирами післявоєнного розвитку туристичного потенціалу в регіоні, на наш погляд є:

- відновлення та розвиток туристичної інфраструктури за принципом «туризм доступний для всіх», створення інклюзивного туристичного простору та підготовка фахівців, які спроможні надавати якісні послуги для інклюзивного соціуму;
- туристичний ребрединг регіону з акцентом на автентичність, історичну спадщину, регіональні особливості національної кухні, сільський та екотуризм, а також важливу гуманітарну місію області під час війни;
- державно-приватне партнерство у формуванні нових та розвитку існуючих туристичних кластерів, які є ефективною формою використання туристичного потенціалу на засадах сталості;
- залучення міжнародних інвесторів у реалізацію інфраструктурних проєктів регіону, спрямованих на стале відновлення туристичних об'єктів та інтеграцію європейських стандартів в управління туристичною галуззю;
- розвиток реабілітаційного та соціального туризму, що відповідає актуальним потребам в: фізичній та психологічній реабілітації ветеранів, переселенців, осіб із ПТСР; інклюзивному відпочинку для осіб з інвалідністю; патріотичних екскурсій, спрямованих на підвищення національної свідомості;
- інтеграція заходів з розвитку туристичного потенціалу в стратегію післявоєнного розвитку регіону, плани та програми відновлення й розбудови місцевих територіальних громад.

Висновки. Розвиток туризму в Полтавській області під час війни відзначається високою адаптивністю до викликів часу, переорієнтацією на внутрішній ринок, активізацією громади та цифровими інноваціями. Цей досвід є надзвичайно важливим для формування моделей стійкого туризму в умовах кризових ситуацій. У повоєнний період туристичний потенціал області має всі передумови для швидкого відновлення і подальшого зростання на основі кластерного, креативного та сталого підходів. Полтавська область, попри загрози та втрати, має можливості для швидкої адаптації та трансформації своєї туристичної сфери відповідно до викликів часу. Розвиток внутрішнього, реабілітаційного, культурно-пізнавального, соціального туризму, модернізація інфраструктури на засадах інклюзивності

та відповідності європейським стандартам і цілеспрямована брендова політика мають стати основою регіональної туристичної стратегії в умовах повоєнного відновлення. Важливою умовою ефективного використання й нарощування туристичного потенціалу регіону у період повоєнного відновлення є взаємовигідна міжсекторальна взаємодія між владою, бізнесом та місцевими громадами.

Література

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
2. Смирнов І., Любіцева О., Джибо Ц. Воєнно-туристичний потенціал Кам'янця на Поділлі як столиці Соборної України (1919–1920 рр.) під час національно-визвольної боротьби українського народу в 1917–1921 роках. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Туризм*. 2020. Т. 3. № 1. С. 91–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknt_2020_3_1_9 (дата звернення: 23.06.2025).
3. Ткаченко Т. І., Соколова К. О. Теоретичні аспекти формування туристичного потенціалу підприємств. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 1. С. 107–112. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/tkachenko4.htm (дата звернення: 23.06.2025).
4. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
5. Мельник А. В., Мельник Н. В., Качаровський Р. Є., Єрко І. В. Можливості використання туристично-рекреаційного потенціалу в умовах децентралізації (на прикладі ОТГ Волинської області). *Часопис соціально-економічної географії*. 2021. № 30. С. 67–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chseg_2021_30_9 (дата звернення: 23.06.2025).
6. Юхновська Ю. О. Методичні підходи до оцінювання туристичного потенціалу України та регіонів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. № 4. Том 30 (69). С. 54–59. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30\(69\)_4\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30(69)_4(2)_11) (дата звернення: 23.06.2025).
7. Моца А. А., Шевчук С. М., Середа Н. М. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1560/1501> (дата звернення: 23.06.2025).
8. Зарубіна А. В., Сіра Е. О., Демчук Л. І. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022 Випуск # 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1543/1484> (дата звернення: 23.06.2025).
9. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки*. 2022. Вип. 46. С. 11–15. URL: <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/783/754> (дата звернення: 23.06.2025).
10. Холодок В. Управління туризмом на регіональному рівні в умовах війни та стратегії на майбутнє. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 206–214. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/385/360> (дата звернення: 23.06.2025).
11. Карпенко Н. М., Логвин М. М., Шуканова А. А. Розвиток туризму у Полтавській області: сучасні тенденції та їх актуалізація. *Інтелект XXI*. 2020. № 4. С. 22–27. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_4/6.pdf (дата звернення: 23.06.2025).
12. Звіт за результатами опитування «Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців». URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view> (дата звернення: 23.06.2025).
13. Полтавщина: як змінилася політична та економічна ситуація за останній рік? URL: <https://www.oporaua.org/viyna/poltavshhina-yak-zminilasya-politichna-ta-ekonomichna-situaciya-za-ostanniyr-ik-25518> (дата звернення: 23.06.2025).
14. Туристична статистика України: динаміка податкових надходжень по регіонах. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichna-statistika-ukrayini-dinamika-podatkovih-nahhodzhen-po-regionah> (дата звернення 23.06.2025).
15. Туристичні магніти України 2024. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichni-magniti-ukrayini-2024> (дата звернення: 23.06.2025).

References

1. Beydyk O. O. Rekreatsiyno-turyst's'ki resursy Ukrainy: metodolohiya ta metodyka analizu,

terminolohiya, rayonuvannya: monohrafiya. Kyiv: VPTS «Kyyivs'kyi universytet», 2001. 395 s.

2. Smyrnov I., Lyubitseva O., Dzhybo C. Voyenno-turystychnyy potentsial Kam"yantsya na Podilli yak stolytsi Sobornoyi Ukrayiny (1919–1920 rr.) pid chas natsional'no-vyzvol'noyi borot'by ukrayins'koho narodu v 1917–1921 rokakh. Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv. Seriya : Turyzm. 2020. T. 3. № 1. S. 91–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknut_2020_3_1_9. (accessed: May 23, 2025)

3. Tkachenko T. I., Sokolova K. O. Teoretychni aspekty formuvannya turystychnoho potentsialu pidpryyemstv. Visnyk Mariupol's'koho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomika». 2011. Vyp. 1. S. 107–112. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/tkachenko4.htm (accessed: May 23, 2025)

4. Otsinka turystychno-rekreatsiynoho potentsialu rehionu : monohrafiya / za zah. red. V. H. Herasymenko. Odesa : ONEU, 2016. 262 s.

5. Mel'nyk A. V., Mel'nyk N. V., Kacharovs'kyi R. YE., Yerko I. V. Mozhlyvosti vykorystannya turystychno-rekreatsiynoho potentsialu v umovakh detsentralizatsiyi (na prykladi OTH Volyns'koyi oblasti). Chasopys sotsial'no-ekonomichnoyi heohrafiyi. 2021. № 30. S. 67–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chseg_2021_30_9 (accessed: May 23, 2025)

6. Yukhnovs'ka YU. O. Metodychni pidkhody do otsinyuvannya turystychnoho potentsialu Ukrayiny ta rehioniv. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnya. 2019. № 4. Tom 30 (69). S. 54–59. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30\(69\)_4\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30(69)_4(2)_11) (accessed: May 23, 2025).

7. Motsa A. A., Shevchuk S. M., Sereda N. M. Perspektyvy pislyavoyennoho vidnovlennya sfery turyzmu v Ukrayini. Ekonomika ta suspil'stvo. 2022. Vyp. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1560/1501> (accessed: May 23, 2025).

8. Zarubina A. V., Sira E. O., Demchuk L. I. Osoblyvosti turyzmu v umovakh voyennoho stanu. Ekonomika ta suspil'stvo. 2022. Vypusk 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1543/1484> (accessed: May 23, 2025).

9. Royik O. R., Nedzvets'ka O. V. Shlyakhy rozvytku turystychnoyi sfery Ukrayiny u voyennyi period. Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnogo universytetu. Seriya: ekonomichni nauky. 2022. Vyp. 46. S. 11–15. URL: <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/783/754> (accessed: May 23, 2025).

10. Kholodok V. Upravlinnya turyzmom na rehional'nomu rivni v umovakh viyny ta stratehiyi na maybutnye. Tavriys'kyi naukovyy visnyk. Seriya: Ekonomika. 2023. № 16. S. 206–214. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/385/360> (accessed: May 23, 2025).

11. Karpenko N. M., Logvyn M. M., Shukanova A. A. Rozvytok turyzmu u Poltav's'kii oblasti: suchasni tendentsiyi ta yikh aktualizatsiya. Intelekt XXI. 2020. № 4. S. 22–27. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_4/6.pdf (accessed: May 23, 2025).

12. Zvit za rezul'tatamy opytuvannya «Provedennya doslidzhennya vnutrishn'oho ta vyyiznoho turyzmu ukrayintsiv». URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view> (accessed: May 23, 2025).

13. Poltavshchyna: yak zminylasya politychna ta ekonomichna sytuatsiya za ostanniy rik? URL: <https://www.oporaua.org/viyna/poltavshhina-yak-zminilasya-politichna-ta-ekonomichna-situatsiya-za-ostanniy-rik-25518> (accessed: May 23, 2025).

14. Turystychna statystyka Ukrayiny: dynamika podatkovykh nadkhodzen' po rehionakh. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichna-statistika-ukrayini-dynamika-podatkovih-nadhodzhen-po-regionah> (accessed: May 23, 2025).

15. Turystychni mahnity Ukrayiny 2024. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichni-magniti-ukrayini-2024> (accessed: May 23, 2025).